

Viite

Asia

Metsäteollisuuden kehitys presidentti Putinin ensimmäisellä virkakaudella

Asiasanat	VENÄJÄ, KESTÄVÄ METSÄTALOUS
Hoitaa UM	ITÄ-22
Hoitaa UE	MOS
Koordinoi	
Tiedoksi	AVS-KPO; ITÄ-01; ITÄ-02; ITÄ-23; ITÄ-24; ITÄ-25; KPO-01; KPO-02; KPO-03; KPO-04 BER; PET; PIE KTM; METSÄHALLITUS; METSÄNTUTKIMUSLAITOS; METSÄTEOLLISUUS RY; MMM/MEO; MTK; SUOMEN YMPÄRISTÖKESKUS; TT; VM; VNK; YM

Aikakauslehti Kommersant Vlast julkaisi heinäkuussa raportin metsäteollisuuden kehityksestä presidentti Putinin ensimmäisellä virkakaudella.

Hallitus paneutui metsäreformeihin niin perusteellisesti, että ala kehittyi ilman valtion puuttumista siihen. Valtion hallintoa käytettiin aseena "metsäsodissa", mikä merkittävästi jarrutti puunjalostuksen kehitystä.

Valtio tarjosi viime vuosina toimintapuitteiksi lähinnä vain reformin odottelua.

Suomalaiset yritykset mainitaan todeten, että ne eivät ole tehneet suuria investointeja. Suhtautuminen on korrektia ja raakapuun vientiä käsitellään maltillisesti.

Vaneri- ja levyteollisuuden nopea kehitys nostetaan perustellusti esille.

Aikakauslehti **Kommersant Vlast** julkaisi 05.07. 6-sivuisen raportin metsäteollisuudesta. Artikkelin on osa lehden ja TV-kanava NTV:n yhteistä projektia, jossa käsitellään talouden eri alojen kehitystä presidentti Putinin ensimmäisen virkakauden aikana 2000-2004. Raportin laatija toimittaja **Dimitri Butrin** kirjoittaa usein Kommersantissa metsäsektorin asioista. Seuraavassa referoidaan raportin pääsisältöä:

Metsäteollisuus kehittyi kohtuullisesti Putinin ensimmäisellä kaudella. Analytiikot puhuivat vuosien 1999-2001 noususta. Maailman metsäteollisuuden investoinnit alenivat jaksolla 1999-2002. Vuoden 2002 loppuun mennessä kävi selväksi, että Venäjän metsäteollisuuden kasvu oli perustunut hyviin suhdanteisiin ja devalvaatioon. Vuonna 2003 metsäteollisuuden kasvu oli 1.5 % kun talouden kasvu yleensä oli 7 %. Metsäteollisuus on käyttänyt pitkään teknologiaa, joka on hankittu ulkomailta 25-30 vuotta sitten. Tämä voi johtaa siihen, että maailman suurimmat metsävarat omaavasta maasta tulee suuri paperituotteiden tuoja. Jos laaditut suunnitelmat toteutuvat, niin metsäteollisuus kuitenkin säilyttää asemansa Venäjän taloudessa. Strategisena tavoitteena on säilyttää asema myös maailman markki-

noilla. Metsäteollisuus toteutti tyydyttävästi tavoitteensa presidentti Putinin ensimmäisen 4-vuotiskauden aikana ja nähtävästi selvittää myös vuoteen 2008 asti.

Metsäsotien historia

Metsäsektori oli Putinin ensimmäisellä kaudella erikoisessa tilanteessa. Hallitus paneutui metsäreformiin niin perusteellisesti, että ala kehittyi ilman valtion puuttumista siihen. Valtion hallintoa käytettiin aseena "metsäsodissa", mikä merkittävästi jarrutti puunjalostuksen kehitystä.

Metsäteollisuudessa ei pidetä liian suuresta alojen välisestä pääomavirrasta. Hallitus ja presidentti odottivat vuodesta 2000 lähtien, että öljy- ja alumiinimagnaatit investoisivat metsäteollisuuteen satoja miljoonia dollareita. Suhdanteiden ja makroekonomisten puitteiden paraneminen sekä tarjolla oleva pääoma loivat hyvät edellytykset investoinneille mutta toiminta kohdistui kuitenkin pääosin kaivannaisteollisuuteen. Kuitenkin myös metsäteollisuudesta tuli muodikas investointikohde vuoden 2001 alkuun mennessä. Valitettavasti alan kukoistus ei alkanut vaan pääteemaksi vuosina 2000-2004 nousivat "metsäsodat". Riidat eivät alkaneet investoinneista vaan sellubusineksen vanhojen pelureiden bannaaleista riidoista.

(Kirjoittaja kuvaa Continental Managementin ja Ilim Pulp Enterprisesin kiistan prosessia perusteellisesti).

Metsällisen vapauden seuraukset

Viimeisten 4 vuoden aikana Venäjän metsäteollisuudessa oli tärkeintä muutos yritysten korporatiivisessa hallinnossa; alkoi vertikaalisesti integroitujen holdingien luominen. Samalla etsittiin myös investoijia alan ulkopuolelta ja alan suunnittelun horisontti laajeni.

Vuoteen 2000 asti monien metsäteollisuuden harjoittajien ajatusmalli oli "elossa vielä tänään mutta ehkä ei enää huomenna". Metsäteollisuuden hallinto, yrityskulttuuri ja läpinäkyvyys olivat huomattavasti jäljessä esim. öljyteollisuudesta. Vaikka metsäyrityksistä pääosa on osakeyhtiöitä niin se on vain muoto ja todellisuudessa toimiva johto ei paljon eroa omistajista.

IPE:n, Arkangelin, Continentalin ja Segezhan pitkän aikavälin suunnitelmat edellyttivät holdingien muodostamista yhdistämällä jalostukseen puunhankintaa. Yhtiöt ostivat innokkaasti puunkorjuuyrityksiä. Puunjalostajista ei tullut suuria puunviejiä. Ne saavuttivat puunhankinnassa 40-70 % omavaraisuuden ja loppu raaka-aineesta ostetaan kuten ennen markkinoilta.

Monet sekä venäläiset että ulkomaiset investoijat alkoivat 2000-2004 etsiä vapaita kohtia puunjalosteiden markkinoilta ja saavuttivatkin menestystä. Sveza-ryhmä loi Severstalin avulla vanerin ja levyjen tuotannon brandin United Panel Group, joka merkitsi vallankumousta levymarkkinoilla. Samanaikaisesti ruotsalaiset Krona-ryhmän edustajat aloittivat 400 MUSD investointiohjelman vaneriteollisuuteen. On syytä muistaa, että 1990-luvulla näiden tuotteiden vienti Venäjältä oli hyvin pientä. Myös kartonkipakkausten tuotantoa kehitettiin. Titan-ryhmä perusti jätepaperia käyttävän pakkausmateriaali-tehtaan Moskovan lähelle. Pienempiä investointeja suuruusluokassa 1-15 MUSD on tehty satoja. Sodista huolimatta alueellisista projekteista tuli tavallinen ilmiö ja lähes kaikki Neuvostoliiton ajan kombinaatit elvytettiin toimintaan.

Liikettä havaittiin myös ongelmallisemmalla toimialalla puunkorjuussa ja puun viennissä. Vaikka puunviejistä suuri osa elää harmaassa taloudessa niin ne kuitenkin vähitellen liikkuvat kohti päivän valoa. Yksi Kauko-Idän suurista puunkorjaajista indonesialainen Rimbunan aloitti vuonna 2003 neuvottelut Irkutskin alueen kanssa toiminnan laajentamisesta sinne. Venäläiset puunviejät kuten Zapka-

rellesprom, Vologodskie lesopromyslenniki, Ros DV, Primorsklesprom etenevät kohti julkisuutta. Raakapuun viennin osuus ja varsinkin laittoman raakapuun osuus metsäteollisuuden kokonaisviennistä pienenee. Kokonaisuutena valtio ja investoijat odottivat metsäteollisuudelta enemmän kuin vain vapaa- ta kehitystä.

Venäjän metsän uudet isännät

Teoreettisissa kaavailuissa katsottiin metsäteollisuuden tulevan räjähdysmäisen kasvun perustuvan seuraaviin kolmeen tekijään: pääomavirrat muilta aloilta, ulkomaisten metsäteollisuusyritysten investoinnit (lähinnä suomalaiset ja ruotsalaiset yhtiöt) ja valtion investoinnit.

Kaavailut eivät toteutuneet. Suurin ulkomainen investointi oli Syktyvkarin kombinaatin myynti Neuziedler-yhtymälle, jota kiinnostavat lähinnä Venäjän paperimarkkinat. Uusia sellu- ja paperitehtaita Venäjälle eivät rakentaneet M-Real, SCA, UPM-Kymmene, StoraEnso eikä edes Svetogorskin kombinaatin omistaja International Paper. Näitä yhtiöitä ehkä kiinnostavat ei kovin suuret mutta tärkeät toimialat kuten eräät paperilaadut, hygienia tuotteet, kartonki ja pakkaukset. Niiden kiinnostus ei ulotu sellun suurtuotantoon siinä mitassa kuin sitä tuottavat "komsomol-hankkeiden lapset" Ust-Ilimsk ja Bratsk. Verrattain rauhallisesti tulivat metsäteollisuuteen Severstal ja Alfa-ryhmä. Vuonna 2001 metsäteollisuuteen tullut Alfa jo luopuu siitä ja Volgan kombinaatti on siirtynyt Ost-West-ryhmälle.

Huolimatta puheista valtion miljardi-investoinneista metsäteollisuuteen eivät suunnitelmat ole edenneet valtion budjettiin asti. Ajoittain ministeritkin tuovat puheissaan esille hankkeita; Tjumen, Kostroma, Krasnojarsk ja Sahalin. Valtio on valmis osallistumaan niihin metsävarojen käyttöoikeuksien ja veroetujen muodossa sekä mahdollisesti myös suoralla rahoituksella. Nämä suunnitelmat kytkeytyvät kuitenkin valtion napoleonmaiseen metsäsektorin reformiin, joka vaatii aikaa. Nähtävästi suurelta osin Putinin toisella kaudella metsäteollisuuden kehittämisen rahoittaa toimiala itse.

Uudet toimijat

Butrin esittelee jaksolla 2000-2004 metsäteollisuuden näyttämöltä poistuneita ja sille nousseita uusia johtajia. Uusina toimijoina hän tuo esille seuraavat henkilöt:

Andrei Benin: Lemo-yhtymän johtaja ja nykyisin Yhtenäinen Venäjä-ryhmään kuuluva duuman jäsen.

Igor Bekker: United Panel Groupin johtaja, jonka ansiona Butrin pitää yhtiön nopeaa kasvua.

Oleg Deripaska: "Tuskin kukaan koskaan saa selville, miksi oligarkki Deripaska kiinnostui metsäteollisuudesta. Hän luopuu alasta vasta sitten, kun kehittymisen näkymiä ei enää ole. Todennäköisesti Bazovyj Element jatkaa laajentumistaan alalla."

Vasili Preminin: Kukaan ei uskonut nykyisen Segezhan kombinaatin pääjohtajan jatkumahdollisuuksiin vuonna 1999. Hän on nostanut yrityksensä menestykseen Assi Domän-konfliktin jälkeen.

Zahar Smuškin: IPE:n hallituksen puheenjohtaja on pystynyt puolustautumaan valtausyrityksiä vastaan ja samalla kehittämään yhtiötään Venäjän metsäteollisuuden johtavan yrityksenä.

Heinz Zinner: Itävaltalaisen Wilfried Heinzelin toimitusjohtaja ja Arkangelin kombinaatin hallituksen puheenjohtaja tohtori Zinner tuli Venäjän metsäteollisuuteen metsäsodan ollessa menossa. Hän on ollut Titan-ryhmän johtajan, nykyisen kansanedustajan Vladimir Kruptšakin paras tuki kamppailtaessa Arkangelin kombinaatista. Itävaltalainen liikemies asettaa Venäjän metsäteollisuudelle entistä kovempia vaatimuksia.

Satu Venäjän metsäreformista

Raportin viimeinen osa on pakinatyylinen satu Venäjän metsäreformista. Seuraavassa on pääkohtia siitä:

Metsäbusinesta tehdään Venäjän taigassa: siellä ei ole lakeja ja latvusten varjo antaa hyvät puitteet pimeälle toiminnalle. Tiheikössä pärjäävät vain alkuperäiset asukkaat: noita-akka, karhu, metsäpiru ja metsänvartija.

Noita-akan roolissa ovat olleet suuret metsäntuotteiden ostajat Suomessa, Ruotsissa, Kiinassa ja Japanissa. Karhuina voidaan pitää suurten metsäsubjektien kuvernöörejä. Metsäpiruja ovat 1990-luvun yksityistämisen menestyneet liikemiehet ja metsänvartijana toimii hallinto, jonka roolin pian yksityisti neuvostoajan metsäteollisuusministeriön entinen johto. Hallitus ihastui nopeasti kontakteihin noita-akkojen kanssa 1990-luvun alussa. Sitten selvisi, että japanilaiset ja korealaiset haluavat vain raaka-puuta. Metsäpirut eli sellun ja paperin tuottajat yrittivät saada karhu-kuvernöörit valtaansa mutta eivät onnistuneet (kuvernöörejä ja ulkomaalaisia kiinnostaa pääasiassa puun vienti).

Metsäteollisuuden "luonnollisen monopolin" luominen AO Roslespromin muodossa ei onnistunut 1990-luvun lopussa vaan puheenjohtaja Miron Tatsjunin veivät skandaaleihin sen tytäryhtiöt. Mihail Kasjanovin hallituksella oli keväällä 2000 suuria suunnitelmia metsäsektorin suhteen mutta pelokas suhtautuminen metsään ja aikaisemmat epäonnistumiset osoittivat, että tarvitaan perusteellinen reformi. Talkehministeriö otti enemmän vastuuta ja toimijat saivat enemmän vapautta. Reformin odottelu muodostui alan toimintapuitteeksi viime vuosina. Vuosina 2002-2003 tehtiin suunnitelmia, joissa määriteltiin tuotannon kasvutavoitteita. Nämä eivät juurikaan vieneet kehitystä eteenpäin.

Lähimmäksi toteutusta näyttää pääsevän lainsäädännön uudistus. Putinin toisella kaudella valmistuva kiistelty metsälaki tulee olemaan julistus valtion vetäytymisestä alalta. Vuonna 2001 ei pohdittu yksityistä metsänomistusta, joka näytti oleva fakta (ei juridisesti) vuoden 2003 lopulla. Lakiesityksessä vuonna 2004 on taas yksityistämiseen kytketty niin paljon ehtoja, että se on lähes pilkantekoa.

Jos valtio jatkaa metsäsektorin reformia entiseen tapaan, niin tulos voi tulla parempi kuin jossakin muussa uudistuksessa. Metsän alkuasukkaat hoitavat keskenään metsäasiat paremmin kuin kymmenet reformaattorit. Jos ei voida toimia ilman valtion reformeja niin ehkäpä on parempi, että ne jäävät puhtaasti teoreettisiksi.

Kommentti

Butrin arvostelee ironisen kärkevästi valtion käynnistämiä hitaasti eteneviä metsäsektorin kehittämistoimia ja päätyy arvioon, että ala voi toimia tulevaisuudessa hyvin keveän valtion ohjauksen varassa. Valtio tarjosi viime vuosina metsäsektorin toimintapuitteeksi lähinnä reformin odotusta.

Kirjoittajan kanta on lähellä talkehministeriön näkemystä ja vastoin perinteisten metsäsektorin edustajien toiveita valtion roolin tehostamisesta. Hän näkee viime vuosina valtion toimissa vaikuttavuutta lähinnä vain negatiivisessa mielessä; valtion aparaatin käyttö välineenä metsäsodassa. Butrin tulkitsee valmistumassa olevan uuden metsälain julistukseksi valtion vetäytymisestä alalta.

On mielenkiintoista, että Butrin korostaa niin voimakkaasti metsäteollisuuden omistuskamppailun merkitystä Venäjän koko metsäteollisuuden viime vuosien kehitykseen vaikuttavana tekijänä.

Metsäteollisuuden kehityksessä myönteistä on ollut vertikaalisesti integroitujen holdingien muodostuminen sekä suunnittelunäkökulman laajeneminen alan ulkopuolisten uusien investoijien tullessa mukaan toimintaan.

Raportti ei ole kattava selvitys metsäteollisuuden viime vuosien investoinneista. Kirjoittaja nostaa perustellusti esille vaneri- ja levyteollisuuden nopean kehityksen. Suomalaisten yritysten investointeja ei mainita.

Kirjoittaja esittelee paljon esillä olleiden Smuškinin ja Deripaskan ohella metsäteollisuuden viime vuosien uusina vaikuttajina Beninin, Bekkerin, Premininin ja Zinnerin. Myös muu informaatio tulee Butrinin näkemystä, että Deripaska pysyy sitkeästi alalla ja laajentaa toimintaansa.

Suomalaiset yritykset mainitaan todeten, että ne eivät ole tehneet suuria investointeja. Suhtautuminen on korrektia ja raakapuun vientiä käsitellään maltillisesti.

LIITTEET

-